

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТОЛОГІЇ ЯК НАУКИ

Політологія – порівняно одна з наймолодших наук, хоча її корені сягають у сиву давнину – до часів Платона і Арістотеля, Макіавеллі і Монтеск'є... Хоча вищеназваних мислителів важко назвати політологами, однак саме в їх працях і трактатах прослідковується зародження політичних знань, світової політичної думки. Людству знадобилось майже два тисячоліття досвіду державного управління суспільством, перш ніж з'явилися умови для теоретичних узагальнень і висновків стосовно політичного життя як особливої сфери суспільних відносин. По крайній мірі, починаючи з античності політичне знання зазнало тривалої і складної еволюції, здобуло багатий, повний протиріч зміст. Бдина політична думка була диференційована на спеціалізовані дисципліни, до яких належить і політологія.

Сучасними політологами даються різні визначення політології, однак всі вони досить повно відображають її зміст і суть. Політологія – це наука, яка вивчає відносини і процеси влади, можливості та роль політики, суб'єктів громадянського суспільства і держави в утвердженні свободи і демократії. Термін "політика" походить від давньогрецького, що в перекладі означає "місто-держава" та його похідних – "мистецтво управляти державою", "конституція", "громадянин", "державний діяч" та ін.

Коли ж виникає політологія як наука? В другій половині ХІХ ст. над теоретичними засадами цієї науки інтенсивно працювали вчені Німеччини та Італії. До класиків політичної науки прийнято відносити перш за все Макса Вебера, Гаєтано Моску і Вільфредо Парето. У працях "Аграрна історія Стародавнього світу", "Протестанська етика і дух капіталізму", "Господарство і суспільство" та ін. М.Вебер висловив погляди на політику як прагнення до участі у владі чи здійснення впливу на її поділ, а також на державу як на спосіб панування людей над людьми, що спирається на легітимне насилля. М.Вебер значну увагу приділив бюрократії як апаратові влади. Виходячи з цього, його справедливо вважають основоположником теорії раціональної бюрократії. Г.Моска і В.Парето, як і вищеназваний М.Вебер, заклали ряд напрямів розвитку політології, сформулювали ряд положень і висновків стосовно владних відносин, політичного і державного правління, які й нині не втратили своєї актуальності.

У 1857 р. в Колумбійському університеті була утворена кафедра історії і політичної науки, після чого було у 30-х роках відкрито

ряд інших кафедр політичного профілю. В 1871 р. у Франції була відкрита Вільна школа політичних наук /сьогодні Інститут політичних досліджень Паризького університету/. У 1880 р. американець Джон Берджес заснував свою власну школу політичної науки. Можливо, саме цей факт дозволяє американцям стверджувати, що вони є піонерами, засновниками науки політології. Однак, це далеко не так. Проте, наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття потужний розвиток політології спостерігається в США. Яскравими постатями цього періоду були представники "чикагської школи" Артур Бентлі та Чарльз Мерріам, а також керівник Американської асоціації у 50-ті роки Гарольд Лассуел. Саме він заявив: "Коли ми говоримо про науку в галузі політики – ми маємо на увазі науку про владу". Г.Лассуел доводив, що демократія визріває історично, а демократичні норми, принципи і закони чинні у суспільстві лише тоді, коли існують люди, які їх дотримуються і вміють захищати.

Перша спеціалізована кафедра з політичної науки виникла в 1912 р. при Оксфордському університеті в Англії. Величезну роль у поширенні політології відіграла ЮНЕСКО, яка санкціонувала автономність політичної науки як самостійної галузі знань і сприяла її розвиткові. На міжнародному колоквіумі політологів, організованому ЮНЕСКО в 1948 р. у Парижі, було вирішено вживати термін "політична наука" в однині і визнано, що основним предметом політичної науки є: а/ політична теорія; б/ політичні інститути; в/ партії, групи і суспільна думка; г/ міжнародні відносини.

Сучасні політологи виділяють три етапи розвитку політології: 1/. Від часів Арістотеля до середини ХІХ ст. /філософський період розвитку політології/. 2/. Від середини ХІХ ст. до закінчення Другої світової війни /емпіричний період розвитку науки/. 3/. Від закінчення Другої світової війни донині /період рефлексії, тобто критичного переосмислення всього арсеналу накопичених емпіричних і теоретичних знань та подальшого їх поглиблення/.

В Радянському Союзі політологія не визнавалася як наука. Від 1917 р. до кінця 80-х років на неї було накладено ідеологічне табу. Її називали "лженаукою", "буржуазною наукою" тощо. В Україні розвиток політології як науки став можливим лише з набуттям країною незалежності. З 1990 р. політологія почала відроджуватись як навчальна дисципліна у вищій школі. Отже, наука, якій належить майбутнє, пробиває собі дорогу в Україні.